

Сільськогосподарська Чехія: тенденції, інтереси, перспективи та проблеми

Мова піде про загальні тенденції розвитку сільського господарства Чеської Республіки після вступу останньої до Європейського Союзу.

Відомо, що ось уже більше року Чехія є членом Європейського Союзу. Включення Чехії до системи Загальної аграрної політики (ЗАП) Євросоюзу позначилось насамперед на доходах чеського сільського господарства. Якщо порівняти виплати із державного бюджету, державних фондів та фондів ЄС в 2003 році із загальним об'ємом виплат з тих же джерел в 2004 році, то ріст складе 60 відсотків, а в 2006 році становитиме 120 відсотків. Ця, нова ситуація може частково ослабити тиск на ріст цін на сільськогосподарську продукцію.

Крім того Європейська Комісія не погодилась на повну (100 відсоткову) компенсацію сільськогосподарським товаровиробникам та фермера із новоприйнятих країн, куди входить і Чехія. Це пов'язано з тим, що стовідсоткова дотація для фермерів із новоприйнятих країн могла б збільшити їх доходи в 3 рази, що не відповідало б їх продуктивності праці та якості їх с/г продукції. Але навіть часткові дотації з бюджету ЄС повинні призвести до збільшенню доходів фермерів: в Естонії на 55%, в Латвії на 59%, в Чехії на 60%.

Разом з тим зростають витрати сільгоспвиробників через поступове запровадження норм ЄС - ветеринарних, фітосанітарних, гігієнічних тощо. Необхідно більше грошей на заходи чисто адміністративного характеру – реєстрація земельних ділянок, облік свійських, домашніх тварин тощо.

За останні роки ціни на сільськогосподарську продукцію в Чехії приблизились до рівня цін в країнах ЄС. Певну роль тут відіграло підвищення обмінного курсу чеської крони, в результаті чого ціни, наприклад, на картоплю та свинину від чеських виробників, суттєво вищі а ніж, наприклад, в Німеччині.

Так чи інакше, але треба визнати, що суттєвого росту цін на продукцію села в Чехії не відбулось. Це пов'язано із участю Чехії в системі ЗАП, яка слідкує за коливанням цін на продукцію сільського господарства. Однак, в Чехії відбулись певні зміни у співвідношенні цін на окремі продукти харчування. Це залежить від ступеня (глибини) переробки сировини, вартість якої виросла у порівнянні з минулим роком. При цьому доля сировини в кінцевій ціні продукту зменшилась.

На ціну продуктів харчування суттєву роль грає і доволі густа сітка т.з. торгових ланцюгів відомих торгових, транснаціональних корпорацій, які активно діють в Чехії. Саме останні формують кінцеві (роздрібні) ціни, з урахуванням покупної спроможності населення. І через цей фактор - миттєвого росту цін на продукти харчування, після вступу Чехії до ЄС, не відбулося.

Єдиний митний режим запроваджено на підставі угоди про вільну торгівлю до якої приєдналась і Чехія. (До вступу в ЄС Чехія користувалась преференційними митними ставками в сфері імпорту з ЄС). У відношенні до третіх країн Чехія буде зобов'язана дотримуватись правил Генеральної угоди по тарифах і торгівлі.

З іншого боку вільна (безмитна) торгівля дозволила, практично виробникам усіх країн ЄС «спробувати» продати свою сільськогосподарську продукцію (і особливо продукти харчування) на ринку Чехії. Така ситуація на чеському ринку природно веде до гострої конкуренції не тільки серед продавців, але й серед

виробників сільськогосподарської продукції саме в Чехії. Це в свою чергу приводить виробників сільськогосподарської продукції та, відповідно, продуктів харчування до пошуку нових ринків, не в межах ЄС. Саме тому, особливо в останній час, має місце тенденція чеських фірм до перенесення своєї активності на ринки країн СНД, особливо до України. Чеські підприємці активно реєструють в Україні суб'єкти підприємницької діяльності, беруть в оренду землі сільськогосподарського призначення, купують (беруть в лізинг чи в оренду) с/г техніку та починають активно займатись сільським господарством в Україні.

Фактично, такі процеси переміщення с/г виробництв, що останнім часом мають місце із, переважно, Центральної Європи (Чехія, Польща, Угорщина), на Україну є характерними для над інтеграції (яким є ЄС), яка «витісняє» національних виробників та надзвичайно корисними для України (з точки зору отримання непрямих інвестицій).

Остання тенденція буде тривалою в часі. Більше того, з підвищенням ефективності національних економік (новоприйнятих країн до складу ЄС) та приближення їх ефективності до рівня ЄС (підвищення життєвого рівня, через ріст доходу на душу населення) буде змінюватись і структура споживання, яка приведе до зростання цін чеських виробників до рівня загально європейських.

Це в свою чергу призводитиме до пошуку ринків, як для вирощування, переробки та виробництва кінцевої сільськогосподарської продукції. Таким ринком по ряду причин (близькість, відносна дешевизна енергоносіїв та робочої сили, отримання вищих зисків тощо) є і буде розглядатися ринок України.

Зрозуміло, що інвестування шляхом розміщення виробництв на Україні, добре прораховано іноземними фірмами та є економічно вигідним. На наш погляд, поштовхом до переміщення виробництв до України стало - стабілізація та можливість прогнозування, насамперед, політичної ситуації в особі Віктора Ющенко, як новообраного Президента України. Однак, розкриття цілого ряду інших та не менш важливих факторів - тема окремої розмови.

Особливістю створення нових виробництв є і факт реєстрації та відсутності такої форми підприємств, як спільні підприємства (СП). Такий підхід з боку іноземців диктується насамперед принципами розширення "сфери впливу" власного фірмового знаку, збереження якості продукції і товарів та небажанням ділитись з використовуваними винаходами та з метою збереження виробничих таємниць. Крім того, створювати СП з економічно слабим, а нерідко і технологічно відсталим партнером, якими на сьогодні є більшість сільськогосподарських підприємств та виробництв на Україні, економічно не доцільно та не вигідно. Більше того, через наявність сертифікації виробництва за міжнародними стандартами (ISO) та кваліфікованої робочої сили, головне підприємство (західна материнська фірма), через створення СП може втратити своїх клієнтів та постачальників.

Перспективи

Отже в переважній більшості, іноземні інвестори на Україні створюють дочірні підприємства. Як правило, останні при наявності замовників на свій товар (наприклад: ріпак) та через відсутність внутрішнього ринку (в країнах СНД) працюють у нас, здебільшого, за давальницькою схемою (привезуть насіння - відвезуть товар).

Як відомо, через подібні схеми “проходять чи пройшли” практично усі країни Центральної Європи. Серед ряду негативних моментів давальницької схеми роботи підприємств, коли виробнику “залишають” кошти лише на покриття виробничих витрат та на заробітну плату працюючим є і позитивні фактори. Насамперед це вирішення, нагального для України, питання зайнятості населення, підготовка та перекваліфікація (за рахунок інвестора) місцевих кадрів. Далі – сплата податків, насамперед до місцевих бюджетів (комунальний податок), виплати (із зарплат) до фондів: соціального страхування, пенсійного і т.д., оплата за енергоносії “живими грошима”, плата за землю чи орендна плата тощо.

Важливим є і те, що присутність на ринку дочірнього підприємства іноземної фірми, тобто резидента України не стільки “потіснить” місцевого виробника, скільки суттєво оздоровить конкурентне середовище. Взагалі, розглядати, в якості конкурента в найближчі 2-3 роки, українського виробника, не варто. Навпаки, варто очікувати конкуренцію між дочірніми підприємствами іноземних фірм на Україні, що виготовляють аналогічну продукцію та, навіть мають одних і тих же замовників. Натомість саме український виробник буде змушений “підтягнутись” до європейського рівня: і по якості продукції та культурі виробництва, і по зарплаті та соціальним програмам. Більше того, присутність іноземного капіталу та наявність місцевого виробника якісного товару на Україні дозволить прискорити формування та створення внутрішнього ринку практично в усіх галузях.

Відомо, що більшість іноземних фірм переміщує до нас, здебільшого, “ручну працю”, розраховану на виконання у виробничому процесі малокваліфікованих працівників. Здавалось би, що знайти, відібрати та навчити необхідних працівників не буде проблем. Однак уже сьогодні ясно, що “боротьба за робочі руки” буде твердою. Більше того, уже є непоодинокі випадки “переманювання” кваліфікованих робітників з одного господарства до іншого. Це теж позитивний фактор, адже зрозуміло, що “переманити” можна буде тільки кращими умовами праці та вищою заробітною платою. У виграші ж будуть і люди, і бюджет, і суспільство.

З урахуванням саме факторів зростання конкуренції по пошуку та відбору (в т.ч. й переманюванню) робочої сили, слід очікувати розміщення, насамперед, переробних виробництв не тільки в обласних центрах чи великих промислових містах, але й подалі від промислових центрів. Навіть при зростанні транспортних витрат та збільшенні часу на доставку сировини чи товару, особливо з урахуванням стану наших доріг, зиск очевидний.

Отже, організація (і через переміщення) виробництв та інвестиційні потоки із Центральної Європи на Україну (і особливо в її аграрні області), з вищевказаними особливостями, в найближчий час збільшаться. Конкуренція на ринку праці уможливить працевлаштувати безробітних та, насамперед, людей до 35-40 років. Загальний добробут наших співвітчизників однозначно зросте. У випадку ж здійснення інвестиційних намірів можна прогнозувати поступовий ріст, практично усіх сфер економіки і, особливо, її приватного сектору (готельного бізнесу, транспорту, зв'язку, туризму тощо).

Проблеми

Зрозуміло, що організація сільськогосподарських робіт, первинної переробки с/г продукції в чужій країні і, фактично з “нуля”, справа нелегка. Така робота під силу сильному і серйозному інвестору, особливо з урахуванням безлічі питань, які

необхідно щоденно вирішувати саме в приватному секторі сільськогосподарської галузі України.

Треба віддати належне і державі, яка готова до таких намірів та кроків інвесторів. В цілому, сприяти процесу залученню інвестицій, повинні й місцеві органи влади та регіональні інституції, що «обслуговують» українське село.

Однак не звернути увагу на проблеми залучення інвестицій не можна. Насамперед варто звернути увагу законодавців на невідкладне приведення національного законодавства України в інвестиційній сфері до загальносвітових норм. Далі - важливим є вирішення питань прозорості українського ринку, починаючи від реєстрації фірм аж до їх ліквідації. Потребують вирішення питання започаткування та формування українських загальнонаціональних реєстрів (суб'єктів підприємницької діяльності, нерухомого майна, Земельного кадастру тощо). Важливими будуть і питання компетентності та відкритості влади, доступ до владних інформаційних джерел та баз даних.

Відомо, що важливу роль в прискоренні інвестиційних процесів відіграватимуть й оперативне вирішення візових формальностей. До жаль практично усі потенційні інвестори України «кують капітал» у країнах, які «відгородились» від нас візами.

Особливу увагу слід приділити:

- розвитку в Україні виставкового бізнесу;
- участі українських фірм у загальновідомих виставкових форумах з сільськогосподарської тематики;
- розвитку на Україні світової мережі Інтернет та забезпечити доступ до його ресурсів учасникам агроринку України;
- вирішенню проблем комунікаційних галузей економіки України, як-то дороги, зв'язок тощо.

Отже, переміщення бізнесу шляхом створення нових виробництв на Україні процес важливий, складний, але перспективний та вигідний як для інвестора так і для нас, українців.

Інформативно:

1. За попередніми прогнозами Чеського бюро статистики (CSU), врожай зернових в Чехії в 2005 році складе 7,295 млн. тонн. Це на 11,2% менше рекордного врожаю, зібраного в 2004 році (8,215 млн. тонн). Експерти очікують, що врожайність зернових в країні в 2005 р. складе 5,17 т/га проти 5,84 т/га в минулому році.

2. За результатами нового дослідження, проведеного міжнародною консалтинговою компанією Ernst&Young, Чехія займає сьоме місце у світовому рейтингу найбільш привабливих для інвесторів країн.

3. Як повідомляє чеське Інвестиційне агентство «ЧехІнвест», в першому півріччі 2005 року 70 чеських та іноземних компаній прийняли рішення про інвестування в економіку Чеської Республіки біля 1 млрд. доларів США, що дозволить створити майже 8 тисяч нових робочих місць.

Українсько-чеська інформаційно-аналітична служба (UCIAS)